
SERİ
SERIES
SERIE
SÉRIE

B

CİLT
VOLUME
BAND
TOME

32

SAYI
NUMBER
HEFT
FASCICULE

2

1982

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

**ORMAN FAKÜLTESİ
DERGİSİ**

REVIEW OF THE FACULTY OF FORESTRY,
UNIVERSITY OF ISTANBUL

ZEITSCHRIFT DER FORSTLICHEN FAKULTÄT
DER UNIVERSITÄT ISTANBUL

REVUE DE LA FACULTÉ FORESTIÈRE
DE L'UNIVERSITÉ D'ISTANBUL

DOĞU KARADENİZ BÖLGESİ ORMANLARIMIZIN ÖNEMLİ SİLVİKÜLTÜREL SORUNLARI ÜZERİNE BAZI ÖNERİLER ¹

Prof. Dr. İbrahim ATAY ²

Türkiye'de, arazi şekline, iklim farklılıklarına bilnetice ekolojik şartların elverişli olup olmama derecesine, ayrıca insanların ormana etkilerine göre ormanların yayılışı düzensiz bir durum arzeder. Gerçekten Karadeniz Bölgesi % 24,90 oranında ormana sahip olarak Türkiye'de ormanca en zengin bölgeyi oluşturur (ÖZDENMEZ - İSTANBULLU, 1981). Orman yetişmesine elverişli şartların nisbi üstünlüğüne dayanan orman oranı yüksekliği, pratikte çalışan meslekdaşlarımızın bir çoğunun kafasında, amenajman, yol, havai hat, ezcümle istihsal faaliyeti problemini birinci derecede önemli kılarken, silvikültürel problemlerin ya peşinen yokluğu veya önemsenecek ölçülerde bulunduğu inancını yaratmıştır. Gerçekte, ormanın yetişmesine elverişli ekolojik koşullar elbetteki ormancının yardımcısıdır. Onun başarısını artırır, hatta bazı ufak hatalarını tashih de eder. Ama silvikültürel uygulamaların ana kaidelerinden uzaklaşmaya, belli müdahalelerin zamanında yapılmamasına cevaz vermez. Hatta denebilir ki, hatalı uygulamalar görülür görülmez hatayı giderici tedbirler derhal alınmaz, ihmal edilirse, orman için elverişli şartlar ormanla mücadele halindeki vejetasyonun aleyhine çalışmaya başlar. Orman yerini kendi nesline terketme yerine, zararlı diri örtüye bırakmak zorunda kalır (ATAY, 1982).

Bu genel girişten sonra, gene bir genellemeden hareketle, Doğu Karadeniz bölgesinin önemli Silvikültürel sorunlarına özet olarak değinelim. Bilindiği üzere Silvikültürel faaliyetlerden söz edilince öncelikle akla gelen hususlar, suni veya tabii orman tesisi ile bu ormaların çeşitli çağlardaki bakımlarıdır. O halde konuyu, bölge ölçüsünde mütalâa etmek şartı ile, ve şu sıraya göre ele alabiliriz.

I. Suni Gençleştirme Yönünden

Türkiye Silvikültürü son çeyrek yüzyılda suni gençleştirme ve ağaçlandırma konusunda büyük aşama kaydetmiştir. Yurt ölçüsünde bu takdire değer aşamanın önemli iki nedeninden biri, dünyada da silvikültürel teknik gelişmenin genelde bu istikamette olması (fidanlık tekniğinde ilerleme suni gençleştirmede mekanizasyon v.s.) ikincisi de, suni gençleştirme ve ağaçlandırmanın Türkiye ormancısının hâlen en önemli görevlerinden biri olmasıdır. Bu görevin önemi öncelikle vüsatından doğmaktadır (ATAY, 1981). Bilindiği üzere, yılda 100.000

¹) 13 - 17 Eylül 1982 tarihleri arasında KARADENİZ ÜNİVERSİTESİ Orman Fakültesi'nde yapılması öngörülen fakat bu yıl için ertelenen «BİRİNCİ DOĞU KARADENİZ ORMANCILIK SORUNLARI SEMPOZYUMU» na tebliğ olarak hazırlanmıştır.

²) İ. Ü. Orman Fakültesi Öğretim Üyesi.

hektar suni gençleştirme yapmayı başarabilirsek, önümüzde sadece bugünün birikmiş problemi olarak 110 yıllık işimiz vardır. Bu husus bütün açıklığı ile 1966 yılında Ankara'da yapılan Erozyon-Sel Kontrolü ve Ağaçlandırma Teknik Kongresinde ortaya konmuştur (Orman Mühendisleri Odası 1968). Fidan ihtiyacının karşılanması bu çalışmaların kaçınılmaz önemli ilk şartı olarak dikkate zaten üzerinde durulan bir konu olduğundan, Türkiye 1972 yılı itibarıyla yılda gerektiğinde yarım milyona yakın fidan yetiştirebilecek, toplam alanı 2569 hektar'ı bulan 128 adet fidanlığa kavuşmuştur (SAATÇIOĞLU, 1976). Ancak kayıtlar tetkik edilirse görülmüştür (Orman Genel Müdürlüğü Çalışmaları 1978), Orman teşkilatı Doğu Karadeniz bölgesinde geniş ölçüde ve çeşitli türlerde fidan yetiştiren büyük ve eski fidanlıklara sahip olmadığı gibi, küçük ve geçici fidanlıkların dahi 1970 li yıllarda kurulduğu dikkati çekmektedir. Eğer yaş sınıfları esasına dönük amenajman planlarının tanziminden sonra pratikte çalışan meslekdaşlar, bu metodu adeta ısrarlı bir yanlış anlayışla, sadece kesip dikmek (suni gençleştirme) şeklindeki silvikültürel uygulama ile gerçekleştirebileceklerini sanmasalardı, fidanlıkların bölgedeki değindiğimiz durumu büyük bir problem yaratmayabilirdi. Halbuki zamanla ortaya çıkan tablo şu olmuştur. Normal Ladin kuru ormanlarında, ilerde özel bahsinde işaret edeceğimiz uygun tabii gençleştirme metodları ile başarılı doğal gençlik elde etmek pekâla mümkün iken, geniş sahalarda traşlama kesimler uygulanmış, açılan maktalar zamanında suni gençliğe kavuşturulamadığı için, buralara süratle diri örtü gelip yerleşmiştir (ATA, 1980, ANŞİN, 1978, ATAY, 1982). Bu olgu'da sadece kesimlere ayak uyduramayan fidan yetersizliği değil, kullanılan fidanın niteliği de rol oynamıştır. Zira, repikajlı fidanlar kullanılmak gerekirken, repikaja tabi tutulmamış fidanlar kullanılmıştır. Ata bu hususun önemini vurgulamak için, Sovyet ormancılarının repikajsız ladin fidanlarını kesinlikle kullanmadıklarını, ayrıca, doğu ladinine nazaran gençlikte daha hızlı büyüdüğü bilinen Avrupa Ladininin dahi büyük Britanya'da ve Almanya'da repikaja tâbi tutulmadan dikim alanlarına gönderilmediğini ısrarla bildirmektedir (ATA, 1980, ATAY, 1982).

Fidanlık ihtiyacı, fidan miktar ve niteliği üzerine mülâhazalar hiç şüphesiz sadece suni gençleştirme olayına bağlı hususlar değildir. Doğal Gençleştirme metodları ile gençliğin getirilmesinin öngörüldüğü normal kuru ormanlarının zengin olduğu bölgelerde de, Doğal Gençleştirmenin tamamlayıcısı suni gençleştirme çalışmaları için, nisbeten az sayıda da olsa fidana ihtiyaç olduğu hatırdan çıkarılmamak gerekir. Zira herkes bilirki en başarılı şekilde uygulanan tabii gençleştirme metodlarında bile, belli oranlarda (% 15-20) başarısızlık halleri bahis konusudur (SAATÇIOĞLU, 1979).

Özetlersek Doğu Karadeniz Orman Bölgemizde :

- 1) Orman içinde çeşitli sebeplerle daha önce açılmış boşlukları,
- 2) Yaş sınıfları amenajman metodunun uygulaması sırasında meydana getirilmiş traşlama maktalarını suni tensile kavuşturmak;
- 3) Bundan böyle devam edecek doğal gençleştirmenin çeşitli nedenlerle başarısızlıkla karşılaşması hâlinde bu sahaların vakit kaybedilmeden suni olarak gençleştirilmesi için, yeter sayıda nitelikte ve çeşitlilikte fidan yetiştirmenin bütün tedbirleri alınmalıdır.

II. Tabii (Doğal) Gençleştirme Yönünden

Doğal Gençleştirme yönünden, bölgenin sorununu üç yönlü dile getirmek mümkündür. **Birincisi**, Doğal Gençleştirmenin önemi Türkiye'de hentiz gereğince kavranmamış Doğu Karadeniz Bölgesi'de bu durumdan elbette etkilenmiştir. Gerçekten Türkiye'de uzun yıllar (1963-1964 yıllarına kadar), meşcerelerin bünye kuruluşları, türlerin Silvikültürel istekleri dikkate alınmadan seçme kesimleri kullanılmıştır. Seçme kesimleri amenajman plânlarında yegâne metod olarak yer almış ve uzun yıllar uygulanmıştır. Pamay, bu uygulamanın en büyük sakıncalarından biri olarak, Türk ormancılarının kafasında gençleştirme fikrine yer vermemiş olmasını görür (PAMAY 1966). Kanımızca da bu değerlendirme çok yerindedir. Zira, seçme işletmesinde gençleştirme ve bakım müdahalelerinin iç içe girmiş olarak beraberce yürütülmesi, ortaya maktalı işletmelerde olduğu gibi, açık seçik bir gençleştirme sorunu sergilemez. Bu nedenle, yegâne metod olarak uygulandığı uzun süre zarfında, meşcerelerin bünye kuruluşlarını bozma pahasına, gençleştirme konusundaki ihmalleri gizleyebilmiştir.

İkinci hususu : Doğal gençleştirmenin şartlarının özellikle iklimatik şartların (yağış ve dağılısımın) en elverişli olduğu, normal koru ormanlarına sahip Doğu Karadeniz orman bölgesinde, yeni planlar döneminde doğal gençleştirme metodlarına iltifat edilmeyip suni gençleştirmeye dayanan büyük saha traşlamaya yönelmesi talihsizliğidir. Doç. Cemil Ata'nın «Saf Doğu Ladini (Picea orientalis L. Link) ormanlarının Gençleştirilmesi Sorunları» adlı araştırması ile tarafımızca işlenen «Ladinin Türkiye şartlarında özel silvikültürü» adlı yayını (ATAY, 1981) bundan sonra Ladin meşcerelerinin doğal gençleştirilmesi konusunda tatbikatçıya yol gösterici niteliktedir.

Üçüncü husus, olarak önemle değinmek istediğimiz konu Bölge ormanlarının gençleştirilmesinde, mevcut karışık meşcerelerin, yeni generasyon'a geçilirken saflaştırılmamasıdır. Zira bölge dışında birçok yerlerdeki müşahedelerimiz, gölge ağaçları ile karışık çam meşcerelerinde dahi ya etekşeridi traşlama, yahut Büyük Saha Siper kesimi uygulanmak suretiyle gençlik getirilmeye çalışılıyor. Eilindiği üzere bu gençleştirme metodları bir yaşlı saf meşcereler oluşturur. Bir tek türün biyolojik isteğine göre ayarlanan kesim tekniğini içerir. Gelen gençlik bidayette karışık da olsa bu aldatıcı bir karışıklıktır. Sahaya aynı zamanda gelen gençlik olduklarından bu karışıklığı devam ettirmek zordur, bizim bugünkü ektansif ormancılık uygulamamız içinde imkansızdır denebilir. Önerimiz Karadeniz Bölgesinin Gökmar (Abies nordmanniana) ve Kayın (Fagus orientalis Lipsky) ihtiva eden Ladin ormanlarında Bayyera metodlarından etekşeridi grup usulünü yahut konbine metodu veya kenar vaziyetini (Gevşetilmiş kenar vaziyeti) tekniğine riayet ederek uygulamak, bu çok değerli karışımın yeni generasyona da kalıcı şekilde geçmesini emniyet altına alacaktır (ATAY, 1981).

III. Orman Bakımı Yönünden

Bilindiği üzere bakım, gerek suni gençleştirme, gerekse doğal gençleştirme ile tesis edilmiş meşcerelerde tesisi müteakip hemen başlatılması, ihmal edilmesi gereken bir silvikültürel tedbirdir (SAATÇIOĞLU, 1971, ATAY, 1980). Türkiye'de gençleştirme çalışmalarının arzu edilen seviyelerde gerçekleşmemesinin çeşitli sebeplerinden (ATAY, 1981) önemli biri de gençlik bakımının çok yönlü tedbirlerinden en hayati olanlarının bile ihmal edilmesidir. Doğu Karadeniz Bölgesi özellikle keçi problemi yönünden Akdeniz Bölgesi gibi ağır bir baskı altında olmamasına karşın, diri örtü ile mücadele konusu ciddi bir sorun teşkil

eder. Diri örtü ile gençliğin lehine olarak ciddi bir mücadele verilmez ise, bi-dayette başarılı görülen kültürler ve gençlikler zamanla geriler, başlangıçta öngörülen karışıklık nevi, oranları ve şekilleri bozulur. Bu durumlara sebebiyet vermemek için, değerlendirilebilir önemli bir ara hasılat alınmamasına rağmen gençlik bakımı ihmal edilmemesi gereken çok önemli bir bakım tedbiridir.

Bölgede hâkim tür Ladin, sonra da Göknardır. Bu ağaç türleri azman yapma istidadında olmayıp dik ve simetrik tepe geliştirirler. Zaruri hallerde sıklık bakımının (Ayıklamaların) ihmalı sahaya biyolojik yönden kuvvetli azmanların hâkim olması gibi bir netice doğurmaz.

Aralamalara gelince, bu bakım tedbirini ihmal etmek hiçbir surette bahis-konusu olmamalıdır. Örneğin bu bölgenin kıymetli ve aslı türü olan Ladini esas alırsak, hafif, yumuşak, iyi yarılma kabiliyetinde değerli odunu ile bu ağaç türünün ara hasılatı kolayca değerlendirilebilir. Ladin, özellikle uçak sanayiinde çok aranan ve bu kullanım yerinde de kalitesinin çok yüksek olması gerekli olan bir ağaçtır. Kendi uçaklarımızı kendimizin yapması gayretleri içinde bulunduğu muza göre, Ladin meşcerelerimizi şimdiden bakıma tâbi tutarak yüksek kaliteli Ladin yapacak odunu elde etmeyi emniyet altına almamız (ATAY, 1976). Kaldığı, sığ köklü, bilnetice fırtınatehlikesine maruz Ladin meşcerelerini, bidayetten itibaren bakıma tâbi tutmak suretiyle sağlam bir iç bünyeye kavuşturmanın da, ilerde yapılacak gençleştirme çalışmalarımızın başarısı, emniyeti yönlerinden büyük faydaları vardır.

KAYNAKLAR

- ANŞİN, R., 1978. Doğu Ladini Traşlama Alanlarında Flora Sorunu. Orman Mühendisliği Dergisi, Sayı 6.
- ATA, C., 1980. Sıf Doğu Ladini (*Picea orientalis* L. Link) Ormanlarının Gençleştirilmesi Sorunları (Doçentlik Tezi).
- ATAY, İ., 1976. Doğu Karadeniz Ormanlarında Bakım Esasları. İ. Ü. Orman Fakültesi Dergisi, Seri B, Cilt 26, Sayı 1.
- ATAY, İ., 1981. Orman İşletmeciliğimizde Tabii Tensilin Yeri. İ. Ü. Orman Fakültesi Dergisi, Seri B, Cilt 31, Sayı 1.
- ATAY, İ., 1981. Ladinin (*Picea orientalis* Link. carr.) Türkiye Şartlarında Özel Silvikültürü. İ. Ü. Orman Fakültesi Dergisi, Seri B, Cilt 31, Sayı 1.
- ATAY, İ., 1981. Türkiye Ormancılığının Önemli Silvikültürel Problemleri (Important Silvicultural Problems of Turkish Forestry). Türkiye'de Ormancılık Gelişiminin Güncel Sorunları Semineri (S. 63 - 75) Taş Matbaası, İstanbul.
- ATAY, İ., 1982. Doğal Gençleştirme Yöntemleri I (Doğal Gençleşmenin Başarısını Etkileyen Önemli Hususlar). İ. Ü. Orman Fakültesi Yayınlarından No: 2876/306.
- ORMAN MÜHENDİSLERİ ODASI, 1968. Orman Mühendisliği I. Teknik Kongresi (Ağaçlandırma).
- ÖZDÖNMEZ, M. - İSTANBULLU, T., 1981. Ormancılık Politikası Ders Kitabı. İ. Ü. Orman Fakültesi Yayınlarından No: 2875/305.
- PAMAY, B., 1966. Türkiye'de Yaş Sınıfları Metodunun Uygulanmasından Doğan Gençleştirme Problemleri, İstanbul.
- SAATÇIOĞLU, F., 1971. Orman Bakımı. İ. Ü. Orman Fakültesi Yayınlarından (II. Baskı) Yayın No. 160.
- SAATÇIOĞLU, F., 1976. Fidanlık Tekniği. İ. Ü. Orman Fakültesi Yayınlarından, Yayın No. 223.
- SAATÇIOĞLU, F., 1979. Silvikültür II (Silvikültür Tekniği). İ. Ü. Orman Fakültesi Yayınlarından Yayın No. 172.